

Iv. Ribičič:

Spoznanje.

Nekega jesenskega jutra je bilo, ko se je napotil pravnik Mirko v veliko primorsko mesto, da pokaže svoje znanje v praktičnosti. Istega dne proti večeru je bilo, ko se je odločil za sobico v petem nadstropju, z razgledom na morje, opremljeno z belim pohištvom, zračno, ceno, kakor nikjer v vsem mestu. Plačal je najemnino ter sedel ves truden k oknu, da si vzame svoj delež teh sobnih ugodnosti in se naužije morskega zraku.

Tanki prameni zahajajočega solnca so se vsuli v sobo, da so se stisnile sence v kot. Tam daleč pa je zakrvavelo veliko solnce in se bližalo morju. Bil je eden tistih veličastnih južnih zahodov, ko se vnamejo oblaki in se vzravnavajo vsi proti solncu, ko se umirita morje in zrak, čakajoča, da prestane svetloba svoje umiranje . . .

Ko je minil boj, ko je izginil zadnji žarek trepetajoč, se je oddahnil zrak in se oddahnil Mirko. Sedel je, si podprl glavo in zasanjal tja v mrak.

Mirko je imel vse svetopisemske dobre in zemeljske slabe lastnosti; zato je bil tudi sanjač. Neštetokrat je že bil začarani princ na ponosnem belcu, s svetlim mečem v roki, ves v škrlatu in žvenketajočem zlatu, v boju z deveteroglavim zmajem, — vsakokrat ga je vzbudila očetova močna dlan:

„Kaj gledaš tako bedasto v svet, tepec!“ A bolečine so prešle in sanje so se z leti množile.

Leta so se množila in sanje z njimi. Neštetokrat je zasanjal o svojem narodu, kako se mu klanja ves svet, kako mu drugi narodi priznavajo prvenstvo, kako se je otresel jarma, kako se je s slehernim dnem bolj veselil zdravja in bogastva. Če ga je v bolnih urah zalotila resnica, se je je otresel siloma in jo porabil v delu, ki so mu ga narekovale sanje.

Budil je vas in jo rotil, naj se zave svoje moči in svojega zdravja. Ni ga vzdramil smeh vasi, niso ga vzdramile vaške krepke pesti in ni ga vzdramila nedeljska pridiga. Sanjal je dalje, zakaj bil je velik idealist. Ljubil je svoj rod, kakor Kristus svojega bližnjega. Nikdar se ni bil pregrešil proti njemu, nikdar ga ni bil zatajil. Kaj zato, da ga je geslo „svoji k svojim“, za drag denar slabo oblačilo, slabo preskrbovalo z obuvali, slabo brilo, slabo in zad-

njemu postreglo v kavarni in gostilni. Kaj za to! Le trdovratnejši je postal, še trdnejši, kajti: „Pride čas“, si je dejal.

Tako se je zgodilo, da je ostalo njegovo srce, srce otroka, neranjeno; tako se je zgodilo, da ni razumel one gorkote, ki se mu je zlila iz srca vse po udih, kadarkoli ga je pogledalo žensko oko, kakor tisto žejno solnce, ki je ravnokar zašlo.

Tako je premišljeval Mirko pri oknu, zakaj to je bila ena njegovih bolnih ur, ko je razstavljal svojo lastno dušo.

Še bi se zabaval, da ga ni predramilo trkanje na vrata.

Ozrl se je začuden. Pa še predno je mogel izustiti običajni „naprej“, so se odprla vrata in v sobo se je zlila svetloba luči, da ga je zaskelilo v oči.

„Dober večer,“ je dejal ženski glas, ki mu je Mirko hitro preštel leta in z začudenjem opazil, da jih je malo.

„Dober večer,“ je odgovoril krepko in pogledal. Če bi bil prej pogledal, bi bil izgubil odzdrav mnogo na kreposti, kajti Mirko je začutil, kako mu je splavala gorkota po žilah, kako je stresla vsako mišico v svoji hitrosti.

„Ali naj zaprem okna?“ je vprašala s smehljajem.

Iskal je duhovitosti, pa je zinil nerodno:

„Prosim!“ — in že ga je bilo sram nerodnosti. Gledal je za njo, kako se je skozi tenko, ohlapno obleko zazibala v bokih, kako se je zaigral hlad z njenimi lasmi, kako je vzdignila skrbno negovano roko z jamico v komolcu in na novo začutil, kako mu plava gorkota po vseh žilah.

„Najbrže domača hči,“ je vprašal negotovo, hoteč pretrgati molk.

„Da! Lili!“ je odgovorila in se obrnila od okna.

„Ali vam smem delati družbo?“ je vprašala in poglobila svoje razkošno telo v mal fotelj.

„Kako vam ugaja pri nas? Vi niste iz tega kraja?“ je še dodala in objela z rokama prekrižano nogo, da se je za hip zazibala vsa majhna in lepa in da se je zablestel bel vrat.

„Nisem,“ je dejal Mirko vesel, da je našel predmet.

„Nisem,“ je ponovil in poškilil na nogo in vrat. „A ugaja mi zelo! Kakor ustvarjena je zame tale sobica. Ta razgled, ta višina! Če pogledam skozi okno in vidim ljudi, vse tako majhne, tako tihe, kako gredo neslišno svojo pot, se mi zdi, kakor bi jih gledal v pravljici. Ali ste že videli ljudi v pravljici? Vsi hodijo neslišno, vsi so majhni, vsi govore brez glasu . . .“

„Kako lepo govorite,“ je dejala ona in ga pogledala.

„Kakor tisto žejno solnce,“ je zašepetalo v Mirku.

„Jaz še nisem nikdar mislila tako,“ je nadaljevala. „Kadarkoli sem pogledala doli na ljudi, sem jih videla vedno vse take, kakor so, kakor živijo, pošteno ali nepošteno, vsi samo zaradi kruha, če le mogoče belega.“

„Samo? Kje pa ostane duša? Kje ideali, gospodična, ki spremljajo človeka vedno in povsod?“

„Ideali? Ali ste bili že kdaj lačni, gospod — gospod . . .“

„Imenujte me Mirko!“

„Ali ste bili že kdaj lačni, gospod Mirko?“

„Bil!“

„No?“

„A ideali me niso zapustili. Glad ni vplival na dušo!“

„Čudno! Morda je tam zunaj drugače. Ko ste stopili v to mesto, bi bili morali otepsti tisto zlo, kakor prah s čevljev! Ali imate cigareto?“

„Izvolite,“ je dejal in segel v žep.

„Tako mlada gospodična, tako lepa in tako — staro govorite! Na vašem mestu bi sanjal o princu, ki pride, gotovo pride —“

„O joj, princ, princ! Koliko jih je že prišlo, dragi moj gospod Mirko, a ostal ni nobeden,“ se je zasmejala Lili in mu zamižala skozi dim.

V Mirku je zajokalo.

„Nekaj vas teži, gospodična, tiha bol — morda ljubezen?“

„Ne, ne! Ljubezen me ne teži — nasprotno!“

„Pa vendar . . .“

„Nič vendar! Življenje poznam in ono pozna mene. Greva si na roko, to je vse.“

„Tako mlada! Kaj bo šele —“

„Ko bom stara, kaj ne? Sicer je še veliko vprašanje, če bom sploh stara!“

„Tudi take misli imate?“

„Kakšne?“

„Kakor bi se bili že naveličali, kakor —“

„Oh, kaj še! Samomor? Pojdite, pojdite! Ne to me pa res še ne mika. Tudi tako originalen ne, kakršnega si je izmislil eden mojih princev. Čujte, povem vam ga: Obesil bi se, je dejal, ker je bolj poceni. Tako bi se obesil, da bi ukazal obrazu, naj pokaže tisto prezirljivo črto od nosnic do ust. Dalje bi si kupil pipo, eno tistih kratkih, angleških. Med zobmi bi jo moral tiščati — bi že tako

napravil, da bi ne zdrknila, končno bi vtaknil roki v žep in tako bi visel. Kdor bi me videl, bi vedel, zakaj sem se obesil . . .

„Kaj pravite? Seveda živi še danes. Lep fant je ta princ in še mlad, zelo mlad. Vidite, to so velikomestni ideali!“

Izpreletelo ga je mrzlo. „Nekaj jo teži,“ si je dejal in še lepša se mu je zdela. Prijel jo je za roko in zašepetal:

„Ni mogoče, ni mogoče, tako mlada, tako lepa in brez sanj, brez hrepenenj!“

Zasmejala se je veselo in ga objela okoli vratu.

„Ne brez, ne brez! Vidite, danes sanjam, hrepenim po oni bluzi, ki sem jo videla v neki izložbi. Pa kaj, ko so same sanje! Kaj, če je mati vdova, brez zaslužka, jaz pa —“

„Vi pa.“

„Jaz?“ je dejala šepetajoč in ga napol meže prižela nase. „Jaz čakam princa, ki me bo imel tako rad, da mi jo kupi.“ —

Mehka omotica se ga je bila oklenila in mu skrila vse misli.

Pa se je zgodilo, da je izginila omotica, da so se vzravnale misli.

Od tam daleč nekje, so se vzbudili žalujoči glasovi harmonike. Mirko se je otresel objema in stopil k oknu ter poslušal skozi šipe. Razprostrla se je pred njim domača vas tiha in mirna. Zagledal je v duhu godca, naslonjenega ob zid, s sklonjeno glavo nizko do harmonike. In tam daleč je zaukal vasonalec dolgo in zategnjeno . . .

Hipoma je utihnila harmonika in Mirko se je okrenil. Začuden je pogledal v prazen fotelj. Skozi šibko steno je začul pridušeno govorjenje in tanek smeh. V slutnji je pritisnil uho na steno in poslušal. Razločil je Lilin smeh in debelejši gospodinjin glas.

„Tak tepec!“

Pognalo ga je od stene. Stopil je k zrcalu in ko se nagledal, je siknil podobi v zrcalu:

„Tepec!“

In „tepec“ je odgovorila podoba.

Fran Albrecht:

Bratska pesem.

Bodi ponosen, brat,	Kadar ti duša prekolne, brat,
brat — samotar,	svet in ljudi:
kadar se duša napije ti	tih, sam, ponosen
zlob in prevar!	skrij vase oči!

Književna poročila

Dr. Fr. Detela, Tujski promet. Knezova knjižnica XIX. Izdala Slov. Matica 1912. 80. 175 str.

Snov naši povesti je zajeta iz narodnogospodarskega življenja, to se pravi, ogrodje, na katero se naslanja dejanje, je take narave. Detela opisuje spočetje in rojstvo, rast in razne otroške bolezni mladega letovišča, ki ga je krstil — Žvarovlje. Pač le jezikovna kaprica, da z njo opraviči eksistenco etimologično navdihnjenega Rabiča, majorja v pokoju. Da ima povest nekako kritično ost proti raznim nezdravim gospodarskim podjetjem, ki potem rode edini sad, krize, ki se baš v naših dneh vrste kakor egiptovske nadloge, to moramo pisatelju šteti celo v zaslugu. Pač pa bi ne hotel hvaliti njegovega očetovsko-modrega konservativno-odklanjajočega stališča, s katerega zapleta voz in razpleta tako, kakor da mladina in njeno delo — mora propasti. Zategadelj treba, da je oče nove ideje in organizator novega podjetja — študent, ki je na kol obesil svoje študije, ker je postal vsled očetove smrti gospodar precejšnjega imetja. In ta Ivan Korbin preveč nenadoma začuti v sebi poklic osrečevalca in rešitelja svojega dobrega, pa revnega ljudstva, ki kaže tako resnično sočutje z njegovo izgubo. Ker sosed Gričar, ki ga ima za najpametnejšega v vasi, ne kaže niti najmanjšega zanimanja za njegove nove načrte, že spozna organizator, „kako visoko da stoji nad svojimi rojaki“, ki jim manjka sploh „podjetnega duha“. Svoji materi, ki ga svari pred nevarno podjetnostjo, pove, da smatra za dolžnost izobražencev, da delajo za splošno blaginjo z dobrimi zgledi. Kako bi mogel potem pravo pogoditi mladenič, ki ne sluša ne matere ne drugih starejših ljudi. „Z besedo in s pijačo je začel vnemati rojake za svoje načrte“. Kako abotno, saj vendar ni kandidat za državno ali deželnozborski mandat! Še bolj naiven pri brezprimerni širokoustnosti pa je kot — graditelj, saj napravi načrt in proračun, kjer se zmoti samo za — polovico. Da je bilo to bridko razočaranje za vnetega mladeniča, to si lahko mislimo, teže pa, da bi bil na svetu podjetnik, ki bi hotel tako delo prevzeti in tako izročiti. Seveda se na ta način dejanje tem hitreje razvija: Korbin mora v — blato, v dolgove, ki ga bodo zadušili, to vemo že naprej, kakor pri slabi — igri. Pomoč bi seveda bila ženitev z denarno Gričarjevo Miciko, ali Ivan se obotavlja in spet noče ubogati matere. Tako se vozla nit med Korbini in Gričarji, ki sta glavna činitelja naše povesti. Ali brž nastopi še tretji element, ki so ga napovedovale že prve vrstice: kočarji Petani. Saj so brata Janeza pokopali isti dan, ko bogatega Korbina in njegovo kočjo je podedoval Jože, ki je že 20 let na tujem, v Leobnu na Štajerskem. In baš tega Jožeta je usoda namenila, da ga Šmihelci in Žvarovljani kot prvega letoviščarja sprejemajo, da, tepo se zanj, misleč, da je kak milijonar. Sicer pa je ta Jože Petan v naši povesti res oseba, ki ji moramo izreči vse spoštovanje; ne samo, da ima dve zali hčeri, godni za možitev, Zefa in Cilo, ampak on vam je original nove vrste v naši knjigi: pravi tip, ki ga je rodila slovenska mati in zlikala tujina. Lastna hči ga je najboljšo označila z besedami, da v gostilni vse ve, doma pa ničesar ne stori, dasi ima o sebi in svojih krojaških zmožnostih velike misli. Petan in njegovi dve hčeri sta v dvojnem oziru važni za našo povest. Prvič postane lepa Zefa privlačna natakarcica v Korbinovem hotelu v Žvarovljah in pozneje celo Ivanova žena, ki ga tira najprvo vsled

Ijubosumnosti v zakonski jarem, potem pa po svoji razsipnosti in svojem neumnem gospodarstvu v gospodarski propad. Solidnejša Cila pa vname po daljšem kolebanju srce mlademu Gričarjevemu Andreju, ki mu je rešila celo življenje, ter postane slednjič tudi njegova žena in pridna gospodinja — torej dve prav različni sestri! Drugič povzroči zmeraj žejni Petan nekako komedijo zmešnjav med Korbinovo in Gričarjevo hišo s tem, da neopažen izmakne denar, ki ga je njegova nenadoma umrla sestra Urša pustila razmetanega po postelji; Gričarica in Korbinka pa sumita druga o drugi, da je izmaknila stotake. Baš ta, sicer ne neobhodno potrebni zapletljaj da Petanu priliko, da se izkaže kot nedosežen režiser med Cilo, Korbinko in Gričarko, dokler ga hči Zefa ne užene v kozji rog s tem, da ovadi afero o izginulem denarju, s čimer seveda najbolj osramoti tudi sebe. — Za tendenco povesti in tudi za končno razrešitev vozla važna oseba je tudi Lah Alesandro Strada, lesni trgovec, ki je sicer po pisateljevih besedah vsem simpatičen, ni pa očrtan tako krepko, da bi dobili o njem jasno sliko. Sicer pa je hotel Detela v tem Italijanu ustvariti pravega antipoda Ivanu Korbinu: kolikor manj simpatičen je morda po zunanosti, toliko več gospodarskega talenta ima v sebi; zato se tudi ne čudimo, ko slišimo, da Strada vzame Gričarjevo Miciko in da stoji tam, kjer je nekdaj stal Korbinov hotel, velika žaga z napisom: Alesandro Strada & Gričar Andrej. Ivanov izrek, da manjka rojakom podjetnega duha in so zavoljo tega vsa večja podjetja v tujih rokah, velja torej le deloma, ker poleg podjetnosti treba še marsikaj, če hočemo, da gospodarstvo tudi uspeva. Jaz mislim: strokovne izobrazbe, treznosti in vztrajnosti. In če je pisatelj naše povesti s svojimi junaki, dasi jih ni vselej predočil tudi po notranji plati dovolj verjetne in žive, kar velja zlasti o Ivanu Korbinu, zanetil plamenček zdrave gospodarske misli, je dosegel precej in bi bil morda še več, da je tu in tam koncentriral dejanje in da se ni dal zapeljati po nebitvenih motivih.

Dr. Iv. Merhar.

Spisi Mišjakovega Julčka. IV. zvezek. Z 19 slikami. V Ljubljani 1912. 80. 115 str. Cena 1 K 50 v.

Engelbert Gangl. Zbrani spisi za mladino. Tretji zvezek. Pripovedni spisi. Last in založba „Društva za zgradbo učiteljskega konvikta“. V Ljubljani 1912. 80. 86 str. Cena 1 K 50 v.

Število mladinskih spisov se silno hitro množi; tekom zadnjih dveh mesecev sta izšli zopet dve taki zbirki, obe v prid zgradbi učiteljskega konvikta. To je dobro znamenje: i da mladina veliko čita, ker se knjige te vrste tako hitro razpečavajo, i da pritekajo tako v društveno blagajnico lepi dohodki v prid hvalevrednemu podjetju. Vpraša pa se, ali je res vse primerno in vredno, da se objavi v taki zbirki; ali naša mladina res z užitkom čita take sladkobne stvarice; ali ji tako šljivo budi zanimanje in širi obzorje?

Oglejmo si prvo zbirko! Sedem črtic obsega; snov jim je povzeta iz domačega življenja na kmetih, torej iz okolišev, otrokom povsem znanih. In dejanje — kako malo ga je v vseh črticah! „Zvesti pes“ Sultan je neločljivi tovariš in spremljevalec male Francke; v šoli jo reši zapora, a ne more rešiti deklice, ko je padla v „umazano, studeno vodo, po dežju naraslo“. Na Franckinem grobu pogine od žalosti — pes Sultan. Slika (str. 2) naj predstavlja deklico (!) Francko, jezdečo na psu, s sabljo v roki in s čako na glavi — kdo bi pripisoval našim kmečkim deklicam tako amazonsko naravo? — „Rompom-pom“ je posiljena stvar, ki sta jo povzročila kliše na str. 15 in starinsko zamazana slika na str. 20. „Stara pesem“

je moralizujoča povest za prav male, ki še takih stvari ne bero. „Gospod Urban“ bi pa brez besedila zabavneje učinkoval; zakaj tistih šest slik samih več pove kakor vse besedično mašilo — vzor prisiljenega pripovedovanja brez jedra in soli. „Naša Minka na Gorenjskem“ naj uči ljubezen do matere; vse prav, če le ne bi bilo vse tako razblinjeno ko testo za opresne mlince. „Lahkoverni Tomaž“, ki je „veroval v babjeverstvo“, je dolga stvar, polna romantične neverjetnosti, dasi temelji na realnih tleh; dogodek patra Celestina, v osla preobraženega, spominja na Boccacciove vzorce; in kam spadajo štiri slike v tej Tomaževini? Praznih strani vendar ni treba polniti s pavlihovščinami. „Mojca iz Žabje luže“ je pa naravnost zoprna stvar; tu je natančno popisana ženska-pijanka, ki se „v večji meri ni zavedala življenja kot gosenica (!)“, ki je po vasi „vozila barko“, ki je „z največjo slastjo lizala in srkala žganjeve (!) solzice vase, z zida, s tal — da se je le poznalo, da je še mokro . . .“ Ubila je bila namreč „frakelj poln žganja“. Vsa pijana se zviija v krčih, „silno jo je peklo — kar za želodec (!) se je držala“, dokler naposled ne „zaguzne“. Fej, kako odurno in nagnusno zna pisatelj slikati pijano žensko! In končno ji ne privošči niti blagoslovljenega groba: „Kdor se s špiritom ukonča, se je sam umoril, torej je samomorilec“. To je globokoumno modrovanje! Za Boga! Tako pisane povesti utegnejo zamoriti pri mladini ves dobri okus, kar ga sploh ima. Sploh se čuti, kakor da je ta nesrečna „Mojca“ spisana pod neposrednimi vtiski ljubljanskega protialkoholnega shoda. — „Man merkt die Absicht — —“ Tudi v jezikovnem oziru se da marsičemu prirekati: „bati se je, da se Antikrist *ne* prikaže“ (66) — saj si ga ne želimo! — „besede so ga oživele“ (81); „ga *gre iskat* en frakelj“ (sc. žganja) (103, 104); *stegovati* roke (26). Kam zaidemo, če bomo pisali prislovne izraze kar zdržema: gorpadol, dannadan, topot (= to pot), nepreveč, toddoli, navsezgodaj, toinono, odzdajnaprej, sambogsigavedi itd.? To so za oko kakor latovske besede. —

Dokaj boljši so Ganglovi pripovedni spisi, bolj uglajenega in izbranega jezika, a preveč lirsko nadahnjeni, nekateri, n. pr. „Veselj mladih dni“, „Sosedova Minica“, „Za vasjo“, so tako polni razmišljanja in čustvovanja, otrokom neumljivega in neprikladnega, da jih ne moremo šteti med „pripovedne“ spise. Vseh vkup je 13 črtic; če bi bilo izbirati, bi mi odbrali le sledeče: „Grajski hlapec“, „Ljubezen do bolne matere“, „Kraljeva oporoka“. Zadnja, „Krište, usmili se!“ pač ne more zadovoljiti mladinske radovednosti; pričakujemo zgodbo o nesrečni usodi Beraške vasi, pa najdemo le nekako elegijo o eni bedni družini v Beraški vasi. „Čudna žival“ je čudno neverjetna dogodbica: kmečki otroci naj bi ne spoznali martinčka! To šegavo, nedolžno živalco naj bi vaška otročad smatrala za zmaja! Brihtnih otrok ne zanima otročarija, najsi tudi je Gaspari martinčka narisal v taki perspektivi, da presega po velikosti otroke. — Tudi Gangl daje prednost tistim zverženkam, kakor n. pr.: naprejinnaprej, boljinbolj, vrhutega. Nâpak je: usteca (dual?) se zakrožita na smeh (str. 25).

Končno naj povemo nekaj splošnih misli o naši mladinski književnosti. Vse preveč je lirična in moralizujoča; motivi iz vsakdanjosti — sneženi mož, kepanje in drsanje, trganje marjetic in šmarnic, sekanje piruhov, pot v šolo in iz šole, pasje in mačje zgodbe itd. — se ponavljajo do zoprnosti. Kako malo najdemo v pripovedkah krepkega dejanja, kako malo je takih snovi, ki bi vemale fantazijo, budile zanimanje in širile duševno obzorje otrok, ki jim nič bolj ne ugaja kakor čudovite zgodbe, resnične ali namišljene, dožitki slavnih mož, potopisi in poročila o odkritjih in znajdbah. Zakaj je postal Robinzon tako popularen, zakaj se je

mladina že pretirano navduševala za Karla Meyera in razne „indijanarice“, zakaj ji prijajo pripovedke iz „Tisoč in ene noči“ in, če je že odrasla, zakaj čita s tolikim zanimanjem Jules Vernea? Ali ne bi ugodili naši mladini s prevodi Sven Hedina, Pearyja in Amundsena? To bi bila krepka dušna paša za naše dečke! Pa čemu tako daleč segati? Doli na Balkanu se vrše veliki bojni čini. Če že nimamo pesnikov in novelistov, da bi nam iz pestrih motivov, ki jih nudi ona silna borba za narodne in verske ideale, peli epopeje in pisali povesti, naj bi vsaj naši mladinski pisatelji mnogolične dogodke, ki o njih poročajo domači in tuji listi, porabili za jedrnate črtice. Pred kratkim je izšla dr. Oražnova knjiga „Med ranjenimi srbskimi brati“ — tam je hvaležnih motivov za povestice, ki bi slikale junaško borbo za človeške ideale. Dunajska „Zeit“ je imela dne 13. febr. v listku dve črtici z bolgarskega bojišča; iz črtice „Oče in sin“ bi bil spesnil naš Aškerc balado, a ni ga več med nami; novelistov in dramatikov pa nimamo, ki bi jih take snovi zanimala. Pred 35 leti smo imeli vsaj Stritarje, Gregorčiče, Pagliaruzzije, ki so se zavzemali za bedno „rajo“, danes nimamo med našimi leposlovci — nikogar. Vsaj tisti, ki se čutijo sposobne in poklicane, da bogaté naše mladinsko slovstvo, naj bi posegli po snoveh, ki jih v obilici nudijo dogodki zunaj po svetu. Domače je že vse tako obrano in izžeto, da se ne da več dosti zanimivega najti. Ponudite mladini, posebno dečkom, takega štiva, da se krepi v njih moška zavest in budi občudovanje junaških dejanj! Od same mlečne kaše ne dobe močnih zob.

Dostavek. Pričujoče poročilo je bilo že končano, ko nam je prišel v roke še V. zvezek „Spisov Mišjčkovega Julčka“ (str. 108; cena 1 K 50 v.) Vse tisto, kar smo zgoraj povedali splošnega o našem mladinskem slovstvu, velja tudi o tem zvezku. V posameznem gre izmed šesterih črtic prednost prvi, „Izgubljeni sin“. Dasi snov ni nova — saj je le variacija znanega svetopisemskega vzorca — in dasi je bila slika na str. 14 že parkrat v drugih povestih porabljena, je pripovedovanje dokaj zanimivo in še dobro zasnovano. Druga povestica, „Lipetov panj“, že peša; „Janko in Metka“ nista zdaleka slična nemški inačici, „Zgodba o muciki in psičku“ pa je docela jalova. Za nameček sta privrženi dve kratki narodni pripovedki; kratkoča je njiju prednost. — Kakšni so „kovani“ biseri (49)? Zakaj „neizrečensko“ lepo? „Domovgrede“ in „kajpadane“ sta novi zlepljenki. — Sicer je knjižica prav lično tiskana, a slabo vezana.

J. Wester.

Rev. J. M. Trunk, Amerika in Amerikanci. V Celovcu 1912. Samozaložba (Beljak, Koroško). V. 8. 608 str. Cena broš. 10 K, vez. v izv. plat. 12 K 50 v.

Trunkova obsežna knjiga nam opisuje v prvih petih delih svet in ljudstvo držav Unije v zemljepisnem in zgodovinskem oziru; slika nam v jasnih obrisih ameriansko politično, socialno in gospodarsko življenje. Šesti del govori dovolj nepristransko v senčnih in solčnih straneh izseljevanja. Posebne važnosti in vrednosti pa sta sedmi in osmi del, posvečena Slovincem v Ameriki. Mnogo zanimivih podatkov o svojih rojaki najdemo tudi že v prejšnjih oddelkih, tu pa nam riše, deloma na podlagi lastnih opazovanj, njih verske razmere, domače življenje in duševni napredek v novi domovini. Sestava zgodovine slovenskih naselbin je bila seveda združena z mnogimi težkočami in je po mnenju pisateljevem „v marsičem pomanjkljiva“, vendar je zbral, kar mu je bilo mogoče. — Vpletenih je nekaj daljših opisov, n. pr. opis Floride, po narodi in zgodovini najzanimivejše amerianske države (106), izprehodi po mestu Chicago (134), črtica o Indijancih (155), o Mormoncih (182) in dr. — Knjiga je zelo bogata in večinoma srečno ilustrirana; posebno ugajajo originalno zasnovane Vavpotičeve inicijalke.

P. N.

Jan Rokyta, Prokop Rybař. Román české duše (Veršem). Psáno v letech 1905—1911. V Praze. Nakladatel F. Topič, 1913. 8°. 160 str. Cena 1 K 60 v.

Jan Rokyta, s pravim imenom Adolf Černý, ima širom slovanske zemlje mnogo znancev in prijateljev. V Pragi izdaja „Slovanský Přehled“, ki združuje delavce na polju kulturne slovanske vzajemnosti. Dobra slovanska pesniška duša je Jan Rokyta. Izdal je od l. 1897. več zbirk: „Ko se dan nagiba . . .“, „Luči in vešče“, „Lilije s tvojih vrtov“, „Bilje na dolih“, „Videl sem dušo žene“, „Za Kristom“, „Vezi in peroti“, „Zgradbe padajo“, „Kraljestvo tihote in sprave“. Ta dela kažejo Jana Rokyto kot pesnika. Prevodi in članki v „Slov. Přehledu“ in drugih listih kažejo Adolfa Černega kot Slovana. Mnogo je prevajal tudi iz slovanskih literatur. S Kranjčevičem sta bila osebna prijatelja. Vse delo Ad. Černega zaključuje „Prokop Rybař“. Kdor hoče razumeti ta „roman češke duše“, mora poznati pesnika in življenje, iz katerega je izšel. Prokop Rybař je češki novodobni bojevnik, eden onih, ki so izšli iz naprednega gibanja l. 1890. Takrat se je začela nova, mlada generacija; mladina je želela novega, širšega obzorja: evropske kulturne, politične in socialne struje so zvale češko mladino za seboj. Nastala je takoimenovana Omladina; radikalni in revolucionarni nazori so dobili svoje pristaše. Začel se je boj, ki so mu sledili nemiri leta 1897. in omladinski proces. V tej mladini je našel svoje odkrite čestilce Jan Hus in drugi bojevniki češke reformacije. Prava čista narodnost, brez fraz in laži, to je bil vzor. Proti tej mladini pa se je na drugi strani začela agitacija s klerikalizmom. Iz onih naprednih vrst je izšel — Prokop Rybař. Pesnik ga nam opisuje tako:

„Bil Prokop Rybař prej je teolog
in filozof in malo literat,
potem vzgojitelj mladih sinov ved,
sanjač brez konca in nemiren duh,
ki rad spremenil bi svetovni red,
in v duši se mogotcem vpiral je,
v življenju pa je bil pohleven, plah,
niti povedati ni znal na glas,
kar dušo je do dna razjedalo,
kar ga jezilo je, za kar je stiskal pest.“

Prokop Rybař je bil sin organista, rasel je v tihem domačem zatišju, potem je šel v šole, postal je študent in — pesnik. Čarobni „Maj“ ga je tako prevzel da je ob njem prvič začutil, da je pesnik. Potem je šel Prokop v teologijo, hotel je postati narodni duhovnik — toda v teologiji je videl laž in hinavščino. Prokop jo je nezadovoljen zapustil. Prišel je domov, in oče ga je sprejel očetovsko: „Pogledal ga je in v pogledih teh sta duši se sorodni srečali, v trenutku tem sta oče se in sin spoznala in sta razumela vse.“ S tem se je končalo prvo poglavje življenja. Potem je Prokop hotel postati vzgojitelj mladine — profesor. Vpisal se je na univerzo in kmalu dovršil študije. Postal je suplent, toda kako razočaranje! Profesorji na šoli so živeli brez vseh idealov. Ravnatelj je bil gospod iz stare šole. Vsa inteligenca je bila površna. V mestu je izhajal list: „Odmev domovine“. Prokop je hotel novega, globokega življenja, zato je ustanovil list „Novi čas“; nastal je boj med starimi in mladimi. Med tem se je pojavil na šoli nov katehet, ki je začel drugače postopati, nego njegov prednik. Ravnatelj je poklical Prokopa k sebi in mu je povedal svoje mnenje. Prokop je spoznal, da ne spada v šolo,

kjer bi moral lagati. Delo in boj sta uničila njegovo zdravje; odšel se je zdraviti. V teh težkih dneh je lepa sanja spremljala njegovo življenje. To je bila³ Eva. Ljubil jo je kot študent; ko je prišel v mesto kot suplent, jo je srečaval na sprehodih. Hodila je s teto. Seznanila sta se in sta čakala drug na drugega. Toda zdelo se je, da bo padla mlada ljubezen pod težo življenja. Eva spremlja v duhu njegov boj. Na letovišču, kjer se Prokop zdravi, se zopet srečata. Tu si šele pogledata globoko v dušo. Nekega jutra sta se njiju roki našli in sta odšla. Nad mestom solnce je ponosno vzhajalo, a skozi stari šumni drevored je v ranem svitu hodil srečni par. Prokop je postal⁴ prednik „Novega časa“ in je hotel skupno z Evo nadaljevati boj za mladostne ideale v svojem rodnem mestu. Tja se je vrnil z Evo.

S tem se roman konča. Ne vem, zakaj mi je bilo tolikokrat tako mehko in toplo pri srcu, ko sem čital ta roman češke duše. Ali zato, ker je pisan tako iz srca, ali zato, ker sem ga tako razumel? — Po mojem mnenju je to ena najlepših knjig zadnje dobe. „Življenska tragika bojevnikov napredka in svobode sedanje dobe ni našla krasnejšega, umetniškega popisa, kakor je ta roman.“

Dr. I. Lah.

Enciklopedija slavjanskoj filologiji. — Izdanije oddeljenija ruskago jazyka i slovesnosti imperatorskoj akademii nauk. Pod redakcijeju ord. akad. I. V. Jagiča. — Sanktpeterburg 1908. — Vypusk I., II., III., V. 2. in XII.

Od l. 1908. sem urejuje dvorni svetnik V. Jagič slavistično enciklopedijo, ki izhaja v Peterburgu na stroške filološko-literarnega oddelka „Carske ruske znanstvene akademije“. V marsičem presega to velikansko delo podobne zbornike, n. pr. Paulov Grundriß der germanischen Philologie in Gröberjev za romansko filologijo.

I. zvezek (1910) ima malone 1000 strani ter vsebuje „Istorijo slavjanskoj filologii“ izpod kompetentnega peresa V. Jagiča, nestorja in prvaka živečih slavistov. Jasno in pregledno nam predočuje razvoj slovanske filologije od njenih početkov do naših dni. Posebno obsežna in važna so poglavja o Miklošiču (24 str.), Kopitarju (28 str.), Dáničiču (8 str.), Vuku St. Karadžiču (36 str.), Buslajevu (9 str.), Hanki (11 str.), Vostokovu, Šafařiku, Sreznjevskem, Potebnji, Bogišiču, Veselovskem, Oblaku i. t. d. Jagič se je držal načela, da je pisal obširno samo o umrlih slavistih, o živečih navadno čitamo samo kratke omembe.

Leta 1909. je izšel 2. zvezek: Lubor Niederle, „Obozrěnije so vremennago slavjanstva“ (160 str.) z dobrim zemljevidom slovanskih narodov. Po kratkem uvodu sledé poglavja o posameznih plemenih: Rusi, Poljaki in Kašubi, Lužiški Srbi, Čehi in Slovaki, Slovenci, Hrvati in Srbi, Bolgari, s posebnim oddelkom „Slavjane v Makedoniji“. Zakaj ne šteje Malorusov za poseben narod, nam razlaga Niederle na str. 26. Slovencem je posvetil 9 strani. Tu beremo najprej zgodovinski uvod, nato so opisane zelo podrobno jezikovne meje, potem nam podaje statistiko (l. 1900: 1,449.780 Slovencev; všteti so tudi rojaki v Ameriki po Valjavčevih podatkih); nepotreben in nekoliko zmešan je odstavek o „diferencijaciji“; bibliografija je skoro kompletna. — To delo je Niederle objavil tudi v češkem jeziku („Slovanský svět“, 1910), in ki ga je izdala Znanstvena knjižnica „Omladine“ v pomnoženem slovenskem prevodu.

Tretji zvezek (1911) vsebuje tri razprave: Jagičevo o slov. „runah“, Hardthausenovo o grškem črkopisu IX. in X. stoletja pa o razmerju med njim in cirilico in Jagičevo „Glagoličeskoje pismo“. — V „Voprosu o

runah" razpravlja Jagić o raznih falzifikatih (t. zv. slovanskih runah) in o črtah, zarezah in rovaših. Znamenita je Jagićeva monografija o glagolici (str. 51—257); pridejanih je 36 tablic s 75 fotografskimi posnetki v glagolici pisanih rokopisov od najstarejših časov do XVII. stoletja. V 1. poglavju nam podaje Jagić zgodovino preučevanja glagolizma, v 2. pregled ohranjenih spomenikov v glagolici in v 3. odstavku paleografijo glagolice. Jako hvalevredno je, da so fotografirani rokopisi tudi transkribirani v cirilico (str. 231—257), kar nam olajšuje čitanje. Kdor se je kaj ukvarjal z glagolico, bo znal ceniti važnost Jagićeve knjige ter jo bo pozdravil z radostjo; takšno delo nam je doslej manjkalo.

Kmalu dobimo IV. zvezek, v katerem bodo pisali Lavrov, Soboljevskij in Kalužniacki o cirilici pri južnih Slovanih, Rusih in Rumunih, dalje Kostić in Speranskij o tajnih črkopisih, potem Brückner, Muka, Rešetar i. dr. o latinici pri zahodnih Slovanih, Slovencih in Hrvatih. —

Pričakuje se I. del V. zvezka: Baudouin de Courtenay, „Psihičeskija osnovanija, priméniteljno k slavjanskim jazykam“.

2. del petega zvezka je izšel l. 1910; to je velezanimiva „Fiziologija slavjanskoj rěči“, ki jo je spisal Norvežan Olař Broch, vseučiliški profesor v Kristijaniji, ki je mnogo popotoval po slovanskih deželah ter tam raziskoval narečja. (262 str.) Uvodnim opazkam o splošni fiziologiji glasotvorstva sledijo izvrstno spisana poglavja o soglasnikih, samoglasnikih in spajanju (združevanju) glasov (o zlogih, kvantiteti, naglašanju, intonaciji itd.) Na koncu je pridejal obširno bibliografijo o fonetiki in zelo natančne primere izreke: ruske, češke, bolgarske, slovenske („očenaš“ po izreki Ljubljančanov!) in maloruske. Brez Brochove knjige ne more izhajati noben slavist, zlasti ne preiskovalci narečij. — Broch je svojo fonetiko priredil tudi v nemškem jeziku („Slavische Phonetik“) ter jo objavil pri Winterju v Heidelbergu v zbirki „Sammlung slavischer Lehr- und Handbücher“, ki jo urejata znana nemška slavista A. Leskien in E. Berneker.

Zvezki VI.—XI. še niso natisnjeni. V njih bodo razpravljali Zubatý, Fortunatov, Leskien, Šahmatov, Korš, Baudouin, Jagić, Pastrněk, Belić, Milčetić, Sobolevskij, Lavrov, Kalužniacki in Kuljbakin o slovanščini v razmerju do drugih indoevropskih jezikov, o praslovanskem naglašanju, slov. metriki v ljudski poeziji o slov. sintaksi, deblotvorstvu, praslov. slovnici, razvrstitvi sl. jezikov in narečij, in o cerkveni (stari) slovanščini. — V XII. zvezku (1908) obravnava E. B u d d e razvoj ruskega knjižnega jezika od XVII.—XIX. stoletja; za slovenščino je bil obljubil pokojni Štrekelj analogno razpravo, ki je sedaj poverjena drugemu peresu.

Mnogo lepega imamo še pričakovati od naslednjih zvezkov (XIII.—XXV.): monografije o posameznih slovanskih jezikih. Pri vsakem jeziku pride najprvo zgod. uvod, potem zgodovinska slovnica, nato razvoj knjižnega jezika, pregled dialektov in naglašanje; dalje razprave o izposojenkah, ki jih imajo posamezni slovanski jeziki od sosedov in obratno. — Pri „Enciklopediji“ sodelujejo učenjaki vseh slovanskih narodnosti in tudi nekaj Neslovanov; Slovenec je (poleg ř Štreklja) pater St. Škrabec, ki spisuje zgodovinski uvod v slovenščino in poglavje o akcentuaciji; slovenska narečja v Italiji je prevzel Baudouin de Courtenay. — Škoda, da izhajajo posamezni zvezki v tako dolgih presledkih. Kdo izmed mlajših slavistov bo učakal dovršitev tega monumentalnega, krasnega dela?!

J. Koštiál.